

Lukutaito-ohjelma 2025–2029
Hämeenlinnan kaupunki

HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN LUKUTAITO-OHJELMA

Sisällys

JOHDANTO	1
LAPSET JA NUORET.....	2
AIKUISET	7
KEHITTÄMISEN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	10
Tavoite 1: Vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita ja yhteistyötä.....	10
Tavoite 2: Vahvistetaan monilukutaito-osaamista	11
Tavoite 3: Innostetaan hämeenlinnalaisia lukemaan ja vahvistetaan lukutaitoa.....	12
SEURANTA JA RAPORTOINTI	13
LÄHTEET	14
Ohjaavat ja / tai normittavat asiakirjat	14
Lainsäädäntö	14
Muut lähteet	14

JOHDANTO

Lukutaitotyö ja lukutaidon edistäminen ovat osa kunnan toimintaa ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Työssä huomioidaan kaikenikäiset asukkaat, eri kieliryhmät sekä erityistä lukutaitotukea tarvitsevat ihmiset. Lukutaitotyön yhteinen tavoite on kestävä yhteiskunta: lukutaito tuottaa perusedellytyksiä mm. osallisuudelle, työllisyydelle ja koulutukselle. Lukutaito liittyy laajasti myös mielikuvituksen kehittymiseen, yleissivistykseen sekä iloon ja elämyksiin, joita lukeminen ja kirjallisuus voivat tarjota.

Hämeenlinnassa lukutaitotyötä toteutetaan monialaisena yhteistyönä, jota koordinoi sivistyksen ja hyvinvoinnin toimiala. Lukutaitotyö kutsuu mukaan eri toimijat: perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, kirjaston, nuorisopalvelut, kansalaisopiston, toisen asteen oppilaitokset, vapaa-ajan toimijat ja seurakunnat. Lukutaitotyötä varten tarvitaan myös rakenteet, jotka vahvistavat keskinäistä yhteistyötä sekä jokaisen toimijan omaa lukutaitotyötä.

Lukutaitotyötä johdetaan ja arvioidaan moniammatillisesti ja sitä ohjataan kaupunkistrategian ja sivistys- ja hyvinvointilautakunnan tavoitteista johdetulla lukutaito-ohjelmalla. Lukutaitotyössä pyritään hyödyntämään jo olemassa olevia rakenteita, kuten koulujen, varhaiskasvatuksen ja kirjaston perustoimintaa, sekä hankkeita, jotka tukevat lukutaitotyötä.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen oppilaitosten yhteistyö kirjaston kanssa on tälläkin hetkellä suunnitelmallista: eri tahoilla on omat vastuhenkilöt yhteistyön edistämiseksi. Yhteistyö on kirjattu koulujen ja oppilaitosten opetussuunnitelmaan ja vuosisuunnitelmaan. Kunnassa kehitetään eri-ikäisille kuntalaisille innostavia, konkreettisia ja monimediaisia lukutaitoympäristöjä. Hämeenlinnan kaupunki on mukana myös lukutaitotyötä edistävissä kansallisissa verkostoissa, esim. Kieli, mieli, lukeminen-hankkeen myötä kaupunki liittyy Opetushallituksen verkostoon.

Lukutaitotyö pohjaa lainsäädäntöön sekä normittaviin tai ohjaaviin asiakirjoihin niiden lukemista ja lukutaitoa koskevien viittausten osalta: muun muassa

varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022), esiopetussuunnitelman perusteisiin (2014), perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2017), lukion opetussuunnitelman perusteisiin (2019), tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteisiin (2022), lakiin ammatillisesta koulutuksesta (531/2017), lakiin vapaasta sivistystyöstä (632/1998), lakiin yleisistä kirjastoista (1942/2016) ja Yleisten kirjastojen neuvoston Suunta-asiakirjaan 2021-2025 sekä Suomen Kirjastoseuran suositukseen lukutaitotyöstä yleisissä kirjastoissa.

LAPSET JA NUORET

Keskeisiä lasten ja nuorten parissa lukutaitotyötä tekeviä toimijoita ovat kirjasto, varhaiskasvatus ja esiopetus, perusopetus sekä toisen asteen oppilaitokset. Lasten ja nuorten lukutaidon tukemisessa ja lukuinnon sytyttämisessä tärkeä rooli on myös kodeilla. Perheitä kannustetaan lukemaan yhdessä.

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Alle kouluikäisen lapsen kohdalla varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lapsen kielen oppimisessa sekä lukuinnostusta ja lukemista arvostavan asenteen edistämisessä. Valtakunnallinen ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma (2022) velvoittavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä huomioimaan lapsen ”kielen rikkaan maailman” ja ohjaamaan lasta näiden asioiden äärelle varhaiskasvatuksen arjessa. Positiivinen, hyväksyvä ja kannustava ilmapiiri tukee kaikkien lasten kielen oppimista ja kiinnostusta lukemiseen.

Varhaiskasvatuksessa lapsi tulee osaksi yhteisöllisen oppimisen, lukuinnostuksen ja lukemisen kulttuuria. Monipuolinen kirjallisuus kuuluu jo aivan pienimpienkin lasten arkeen. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) toteaa, että varhaiskasvatuksessa tulee käyttää rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan keksimään niitä itse. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan ja niitä tutkitaan yhdessä. Itse keksimien

tarinoiden ja satujen lukeminen yhdessä tuottavat iloa, yhdessäoloa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Kirjasto on varhaiskasvatuksen tärkeä yhteistyökumppani ja kirjastoon suuntautuvat retket tai vierailut kirjastoautolle tekevät kirjaston tutuksi kaikenikäisille lapsille. Kirjasto tukee varhaiskasvatusikäisten lasten lukutaitoa monipuolisesti tarjoamalla sekä aineistoa että elämyksiä. Keskiössä ovat innostaminen ja lapsen oman lukutaidon pohjan rakentaminen. Päiväkotiryhmille on tarjolla aineistopaketteja, aineistovinkkejä ja teemanäyttelyitä, ohjattuja kirjastovierailuja, satutuokioita, lapsille ja lapsiryhmille suunnattuja tapahtumia ja esiopetusikäisten ensivierailu kirjastoon. Kirjasto osallistuu myös Kulttuuripolkuun, joka toteuttaa lapsen oikeutta kulttuuriin ja taiteeseen. Kulttuuripolku on Hämeenlinnassa kohdennettu perusopetuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen piirissä oleville lapsille.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (KARVI) toteaa ”Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa” -raportissa (2019), että pienten lasten päiväkotipäivät eivät näytä sisältävän riittävästi lukemista, loruja ja lauluja. Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa käytössä olevan Kehittävä Palaute -arviointimenetelmän kautta saadun aineiston perusteella sama näkyy paikallisestikin. Vuoden 2022–2023 aineiston mukaan Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa vain 5,7 prosenttia lapsen päivän toimista sisältää lukemista: joko yksin tai kaverin kanssa kirjan katselua tai yhdessä aikuisen kanssa kirjan lukua. Osuus päivän muihin toimintoihin verrattuna on pieni. Lukutaito-ohjelman yhtenä tavoitteena onkin vahvistaa lukevaa varhaiskasvatusta.

Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla lapset jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä kohtaan herätetään ja lisätään asteittain korostaen opetteluun leikillisyyttä. Lapsia rohkaistaan

käyttämään kieltä monipuolisesti, ja annetaan riittävästi mahdollisuuksia ja aikaa vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Monipuolinen kielellisen tietoisuuden taitojen harjoittelu tukee lukutaidon kehittymistä. Kielen havainnoimisen ja tutkimisen avulla suunnataan esiopetusikäisen lapsen huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Näitä harjoitellaan toiminnallisuuden, leikin ja lasten mielenkiinnon ja innostuksen kohteiden kautta. Hämeenlinnan esiopetussuunnitelma (2023) toteaa, että lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan moninaisuus tulee tunnistaa, sitä tulee kunnioittaa ja sen jatkuvuutta kuuluu tukea. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kielellisen ymmärtämisen taitoihin kuuluu sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa myös monilukutaito. Monilukutaidolla syvennetään lapsen ymmärrystä maailmasta muun muassa kuvien, symbolien tai kehonkielen kautta. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin kuvakieliin ja harjoittelevat tulkitsemaan erilaisia mediasisältöjä ja tuottamaan omia tulkintoja. Digitaalisia palveluja hyödynnetään perustelluissa yhteyksissä. Tulevina vuosina varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa henkilöstön monilukutaito-osaamista syvennetään täydennyskoulutuksella.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tärkeänä tavoitteena on myös tukea koteja lapsen kielellisessä kehityksessä. Lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmakeskusteluissa huoltajat ja varhaiskasvatuksen kasvattajat keskusteleval yhdessä kielellisten taitojen merkityksestä lapsen kasvu- ja kehitykselle ja oppimiselle. Huoltajille kerrotaan lapselle varhaiskasvatuksessa mieleisistä lauluista, loruista ja kirjoista, joihin voidaan yhdessä tutustua myös kotona. Yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä lapsen huoltajien kesken on tärkeää lapsen kielellisen kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Kirjallisuuden saavutettavuuden näkökulmasta tärkeitä ovat myös päiväkodeista tai perhepäivähoitajilta löytyvät iltasatukirjat, joita voidaan toisinaan lainata myös kotiin.

Perusopetus

Perusopetuksessa luodaan pohja kriittiselle monilukutaidolle, annetaan eväitä elämänmittaiseen lukijuuteen ja lukutaidon kehittämiseen. Lukutaidon edistäminen kuuluu olennaisena osana kielitietoiseen pedagogiikkaan, johon perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) sekä Hämeenlinnan kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma ohjaavat kaikkia kaupungin perusopetuksen opettajia. Alkuopetuksessa lukutaito on lapselle oppimisen kohde. Myöhemmillä vuosiluokilla siitä tulee oppimisen väline ja mahdollistaja.

Hämeenlinnan perusopetuksessa seurataan jokaisen oppilaan lukutaidon kehitystä. Lukutaidon kehityksen seurannan malli on otettu käyttöön lukuvuonna 2023–2024. Seurannassa käytetään Niilo Mäki -Instituutin kehittämää Digilukiseulaa. Jo tehtyjen Digilukiseulojen ja niistä saadun aineiston perusteella on tunnistettu koulujen välillä suuria eroja lukusujuvuuden ja luetun ymmärtämisen kehityksessä. Lukutaidon kehitystä seurataan vuosittain sekä kaupunkitasolla että koulukohtaisesti. Tulevina vuosina koulut hyödyntävät tuloksia suunnitellessaan ja kehittäessään omaa toimintaansa ja kohdentaessaan koulukohtaisia resursseja yksittäisten oppilaiden tueksi. Perusopetuksen yhtenä tavoitteena on parantaa lukutaidon tuloksia.

Hämeenlinnan perusopetuksessa on perustettu lukutaitotiimit kaikkiin kouluihin lukuvuodesta 2024–2025 alkaen. Tiimien opettajille, kuten myös laaja-alaisille erityisopettajille, järjestetään koulutusta lukutaidon ja lukutuen kysymyksiin liittyen. Lukutaitotiimien tehtävänä on lisäksi vahvistaa koulujen ja kirjaston välistä yhteistyötä.

Hämeenlinnassa kirjastolla ja perusopetuksella on erillinen yhteistyösopimus, jossa on sovittu ohjelmasta, jonka mukaan kirjasto kutsuu tietyt vuosiluokat ohjatuille vierailuille. Ensimmäisen luokan oppilaat tutustuvat kirjastoon, saavat lukuvinkkejä sekä oppivat lainaamaan ja palauttamaan. Lisäksi kouluilla käyvät kirjastoautot järjestävät kirjastostartteja ensimmäiselle ja toiselle luokalle. Kolmasluokkalaisten kutsutaan kirjavinkkaukseen. Nelosluokat opettelevat tiedonhankintaa ja löytämään lainattavaa kirjastosta. Seitsemäsluokkalaisten ohjelmaan kuuluu lukemiseen

innostamista ja tiedonhankinnan kertausta. Kahdeksasluokkalaiset kutsutaan genrevinkkauksiin. Heille on tarjolla myös scifi-aiheinen pakopeli. Muille luokille tarjotaan tilauksesta esimerkiksi kirja- tai musiikkivinkkausta, kirjastoon tutustumista sanataiteen keinoin tai lukuinnon lisäämistä tarinallisen pakopelin avulla.

Lainattavissa sanataidelaatikoissa on valmiita sanataideharjoituksia perusopetuksen käyttöön. Vuosiluokille tarjottavaa ohjelmaa ja sisältöjä tarkastellaan jatkossa vuosittain ja muokataan tarvittaessa vastaamaan perusopetuksen tarpeita.

Keskeinen osa lukutaitotyötä on kirjaston ajantasainen ja kiinnostava kokoelma. Aineistoa toimitetaan pyynnöstä perusopetuksen luokkiin kirjasarjoina tai räätälöityinä aineistopaketteina. Kirjasarjakokoelmaa kartutetaan vuosittain. Kirjastoauto tuo kokoelman ja lainausmahdollisuuden lähes jokaisen alakoulun pihapiiriin. Kokoelman kehittämisessä huomioidaan erilaisten ryhmien tarpeet.

Perusopetuksessa lukemiseen innostamista tehdään mm. lukutuntien ja - tapahtumien, kirjasto- tai kirjastoautovierailujen ja kirjavinkkausten muodossa. Kouluissa lukemiseen kannustetaan ja apuna tässä hyödynnetään esimerkiksi niin ala- kuin yläkoululaisille laadittuja lukudiplomeja. Kirjasto päivittää diplomilistat säännöllisesti. Myös sähköistä lukudiplomia on kehitetty perusopetuksen ja kirjaston yhteistyönä ja sen käyttöä on pilotoitu lukuvuoden 2024–2025 aikana. Lukutaitotyötä täydentävät erilaiset hankkeet. Kirjasto myös osallistuu koulujen tapahtumapäiviin, järjestää kirjailijavierailuja, pajoja ja pop up -kirjastoja koululaisille.

Vieraskielisten oppilaiden omalla äidinkielellä laaditun, laadukkaan oppimateriaalin ja kirjallisuuden saatavuuden eteen on tehtävä työtä lähivuosina. Perusopetuksessa S2-oppimäärää opiskelevien oppilaiden lukutaidon edistämiseksi tehtävää työtä vahvistetaan vastaamaan kasvaneiden oppilasmäärien vaihtelevia haasteita.

Perusopetuksessa tehdään harkittuja valintoja sähköisen ja painetun oppimateriaalin välillä. Tärkeää on, että sekä digitaalisten että painettujen oppimateriaalien käyttö eri tilanteissa on oppimista, lukutaitoa ja lukuintoa tukevaa.

Opettajien osaamisen kehittäminen lukutaitoteemaan liittyen on myös merkittävä tavoite perusopetuksessa. Opettajia kannustetaan hyödyntämään monilukutaitokansioita, joihin on kerätty parhaat ja soveltuvimmat opetusmateriaalit edellisten vuosien aikana pidetyistä monilukutaitotunneista.

Perusopetuksessa on käytössä koulumummi- ja kouluvaaritoiminta, johon osallistumalla eri sukupolvet voivat kohdata, vaikka yhteisen sosiaalisen lukuhetken parissa.

Yhteistyö kotien kanssa on erittäin tärkeä osa perusopetuksen lukutaitotyötä, huoltajille mm. kerrotaan eri tavoin lukemisen ja siihen käytetyn ajan merkityksestä. Olennaisessa roolissa lukemiseen innostamisessa on kodin tuki ja kannustus.

Toisen asteen koulutuksessa olevat nuoret

Hämeenlinnan lukioissa ja ammattioppilaitoksissa tehdään omaa lukutaitotyötä, jota Hämeenlinnan kirjasto on tukemassa. Ammatillisen koulutuksen ja kirjaston välistä yhteistyötä on melko vähän, sen sijaan lukioiden kanssa yhteistyötä on runsaasti. Kirjasto on osallistunut mm. lukion lukudiplomin tekemiseen konsultoivassa roolissa.

AIKUISET

Aikuisten lukutaitotyössä olennaista on huomioida lukutaito toisaalta omaehtoisena kehittämisen kohteena ja mm. elämänmittaisen oppimisen tai kirjallisuudesta ja mediateksteistä nauttimisen mahdollistajana, toisaalta esimerkiksi työllistymiseen

ratkaisevallakin tavalla vaikuttavana perustaitona. Aktiivinen osallistuminen yhteiskuntaan sekä syrjäytymisen ehkäisy ovat tärkeitä aikuisten lukutaitotyön tavoitteita.

Kirjastolla on luonnollisesti merkittävä rooli aikuisten lukutaidon ja lukuinnon kehittämisessä. Kirjastolain tavoitteisiin on kirjattu lukemiskulttuurin ja monipuolisen lukutaidon edistäminen. Laki asettaa yleisen kirjaston tehtäväksi edistää lukemista ja kirjallisuutta. Suomen kirjastoseuran lukutaitotyötä koskevan suosituksen mukaan, lukutaitotyö on lukutaidon ylläpitoa, syventämistä ja harjaannuttamista. Lukutaitotyö on yleisten kirjastojen ydintyötä. Esimerkkejä aikuisväestölle suunnatusta lukutaitotyöstä ovat esimerkiksi erilaiset lukupiirit ja kirjallisuustapahtumat. Lukutaidon ja sivistyksen turvaaminen on ollut myös Yleisten kirjastojen neuvoston Suunta-asiakirjan yhtenä painopisteenä vuosina 2022–2025.

Haasteena aikuisten osalta on saada heikommat lukijat tai vain vähän lukevat kirjaston ja muun lukutaitotyön vaikutuspiiriin. Kirjasto seuraa aktiivisesti muiden kirjastojen hankkeita ja projekteja aikuisten lukutaitotyön kehittämiseksi ja pyrkii soveltamaan parhaita käytäntöjä omaan toimintaansa. Kirjastolla on esimerkiksi vuonna 2024 käynnistynyt LuKeVa-hanke, jossa tehdään lukemisen edistämistyötä muun muassa Hämeenlinnan vankilassa. Lisäksi kirjastoautoilla on pysäkit avovankiloilla. Kirjastoa käyttämättömien lapsiperheiden ja maahanmuuttajaperheiden tavoittaminen sekä nuorten houkuttelevaaminen kirjaston asiakkaisiksi vapaa-ajallaan on todettu olevan vaikeaa.

Toinen tärkeä aikuisten lukutaitotyötä tekevä taho on kansalaisopisto. Vapaan sivistystyön tarkoituksena on edistää yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa, aktiivista kansalaisuutta ja ihmisen monipuolista kehittymistä. Monipuolinen kehittyminen pitää sisällään myös lukutaitoon liittyvät osaamisen alueet.

Hämeenlinnan seudulla kansalaisopiston monilukutaidon kehittämiseen tähtäävät opintokokonaisuudet ja kurssit ovat kohdistuneet kirjoittamisen, kirjallisuuden sekä digiosaamisen osa-alueisiin.

Kieli- ja viestintäosaamisen kehittyminen on tavoitteena myös kansalaisopistossa lukutaitokoulutuksessa. Koulutus tavoittaa ne maahanmuuttajat, joita perinteinen luku- ja kirjoitustaidon koulutus ei ole riittävän hyvin pystynyt tukemaan koulutus- tai työllistymispolulla.

Oman ryhmänsä lukutaidon vahvistamisen osalta muodostavat aikuisten perusopetuksessa opiskelevat, joiden osalta keskitytään erityisesti mekaanisen luku- ja kirjoitustaidon opetukseen. Tavoitteena on luoda pohja, jonka avulla opiskelija voi jatkaa toisen asteen opintoihin tai saada valmiuksia työelämään.

Ikäihmiset ovat kasvava ja aktiivinen ryhmä, joka käyttää runsaasti kirjaston palveluita ja osallistuu kirjaston järjestämiin tapahtumiin. Valtioneuvoston laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027, kannustaa mm. vahvistamaan ikääntyneiden elämän kulttuurisista kestävyttä. Kirjasto huolehtii tästä tavoitteesta omalta osaltaan luomalla mahdollisuuksia oppia, osallistua kulttuuriin ja ilmaista itseään eri elämän tilanteissa. Kun toimintakyky heikkenee eikä henkilö pysty itse asioimaan kirjastossa, hän voi päästä kirjaston kotipalvelun piiriin. Kotipalveluasiakkaille toimitetaan kirjaston aineistoja kotiin.

KEHITTÄMISEN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Tavoite 1: Vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita ja yhteistyötä

Toimenpiteet varhaiskasvatuksessa

- Otetaan käyttöön Kielipeda-työväline kaikissa päiväkodeissa kielitietoisien oppimisympäristön kehittämiseen. Työväline kiinnitetään osaksi tiimin toiminta- ja kehittämissuunnitelmaa. Henkilöstö koulutetaan työvälineen käyttöön.
- Pedagogisen keskustelun tueksi kehitetään Kielitietoisuus-kortit.
- Kieli- ja kulttuuri- opettajamalli vakiinnutetaan varhaiskasvatuksessa resurssien puitteissa.
- Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä kehitetään yhä kielitietoisemmiksi.
- Vahvistetaan perheille suunnattua viestintää kielellisestä tietoisuudesta, lukuinnosta ja lukutaidosta.

Toimenpiteet perusopetuksessa

- Perusopetuksen resurssoinnin suunnittelussa, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushankkeen (lv 2024–2027) varojen avulla, huomioidaan koulujen lukutaitotuloksissa olevat erot. Lukutaitotulokset heijastelet Hämeenlinnan kaupungin eri alueiden sosiodemografisia eroja.
- Laaja-alaisten erityisopettajien työvälineet yksilölliseen lukitukeen liittyen päivitetään ajantasaisiksi.
- Jokaiseen kouluun perustetaan oma lukutaitotiimi ja kouluja ohjataan Lukeva koulu -ohjelman käyttöönottoon.
- Lukutaidon edistäminen huomioidaan koulun toiminta- ja kehittämissuunnitelmassa.

Toimenpiteet kirjastossa

- Päivitetään kirjaston ja perusopetuksen yhteistyösopimus ja aloitetaan yhteistyösopimuksen laatiminen varhaiskasvatuksen kanssa.

- Etsitään aktiivisesti uusia yhteistyökumppaneita ja kanavia maahanmuuttajien ja ikäihmisten tavoittamiseksi.
- Vahvistetaan Vanajanveden opiston ja alueen kirjastojen välistä yhteistyötä. Opiston ilmaisutaitojen opetuksessa, muun muassa kirjallisuuden ja kirjoittamisen alueilla, hyödynnetään kirjastojen ammattitaitoa kurssiaineistojen esittelyssä, valinnassa ja hankinnassa.
- Kartoitetaan yhteistyömahdollisuuksia kolmannen sektorin ja toisen asteen oppilaitosten kanssa lukutaidon vahvistamiseksi ja lukemiseen innostamiseksi. Esimerkiksi yhteiset lukupiirit voisivat olla yksi vaihtoehto.
- Selvitetään mahdollisuutta sijoittaa kirjastoauton pysäkki Koulutuskuntayhtymä Tavastian kampusalueelle opinnollistamisen tukemiseksi.
- Perustetaan Hämeenlinnan lukutaitoverkosto seuraamaan tavoitteiden toteutumista ja kehittämään yhteistyötä edelleen.

Tavoite 2: Vahvistetaan monilukutaito-osaamista

Toimenpiteet

- Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön osaamista monilukutaidon osalta lisätään mm. täydennyskoulutuksella.
- Perusopetuksessa opettajia kannustetaan hyödyntämään monilukutaitokansioita.
- Kirjastossa ohjataan ikäihmisiä e-aineistojen käyttöön ja järjestetään mm. pelipäiviä ikäihmisille.
- Kirjastossa nostetaan esiin Celia-palvelua ja äänikirjoja sekä pyritään ylläpitämään ja nostamaan esiin selkokielistä kirjallisuutta.
- Luodaan mahdollisuuksia eri sukupolvien kohtaamisille opastustilanteissa, esim. nuoret opastavat senioreita digipalveluissa.
- Kansalaisopistojen opetuksessa korostuvat tulevana vuosina kansalaistaidot, joihin kuuluvat mm. teksti-, numero- ja digitaidot sekä kriittinen

medialukutaito. Näiden taitojen kehittymistä vahvistetaan eri ikäisten opiskelijoiden ryhmissä.

- Monilukutaitoa kehittäviä opetussisältöjä ja opetusmetodeja integroidaan esimerkiksi lasten taideopetukseen.

Tavoite 3: Innostetaan hämeenlinnalaisia lukemaan ja vahvistetaan lukutaitoa

- Perheitä kannustetaan yhteisen lukuharrastuksen aloittamiseen.
- Varhaiskasvatuksessa tutustutaan Opetushallituksen Lukeva varhaiskasvatus -ohjelmaan ja sen lukutaidon valmiuksien kehittämisen materiaaleihin.
- Perusopetuksen ja kirjaston yhteistyötä vahvistetaan entisestään esimerkiksi lukudiplomeihin ja kirjallisuuden saatavuuteen liittyen.
- Koulut kutsuvat oppilaiden huoltajia mukaan lukutaitotyöhön aiheeseen liittyvien vanhempainiltojen, Wilma-tiedotteiden ja erilaisten lukukampanjoiden avulla. Tavoitteena on lisätä huoltajien tietoisuutta lukutaidon merkityksestä.
- Kirjastoissa tehdään näkyväksi lukemista ja lukupiiritoimintaa, mm. esittelemällä sitä eri kanavissa ja tekemällä lukemisen sosiaalista ulottuvuutta vahvistavia kampanjoita yhdessä verkoston kanssa.
- Luodaan lukemisesta innostuneiden lasten ja nuorten kanssa lukemiseen liittyviä erityisiä toimintatapoja ja lukumahdollisuuksia, esimerkiksi lukemiseen soveltuvat rauhalliset tilat kouluissa ja muualla kaupunkitilassa tai lukupodcastien tuottaminen.
- Kansalaisopistossa lisätään kirjallisuuden tuntemuksen ja pitkäkestoisen lukemisen taitoja vahvistavia kursseja ja opintokokonaisuuksia.
- Monipuolisen lukutaidon esillä pitämiseksi Vanajaveden opisto viestii keskeisistä teemoista ja tulevasta toiminnasta usean kerran lukuvuodessa.

SEURANTA JA RAPORTOINTI

Lukutaito-ohjelman tavoitteiden etenemistä ja toimenpiteiden toteutumista seurataan säännöllisesti osana perustettavan lukutaitoverkoston toimintaa. Ohjelman toteutusaikana verkoston osallistujia kannustetaan löytämään myös uusia toimenpiteitä, joita tässä kohdin ei ole vielä osattu nimetä. Ohjelman toteutumisesta raportoidaan sivistys- ja hyvinvointilautakunnalle keväällä 2027 ja ohjelmakauden päättyttyä keväällä 2029.

LÄHTEET

Ohjaavat ja / tai normittavat asiakirjat

Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. 2017.

Esiopetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. 2014.

Lukion opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. 2019.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. 2014.

Suositus lukutaitotyöstä yleisissä kirjastoissa. Suomen kirjastoseura. 2025

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteet. Opetushallitus. 2022.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Opetushallitus. 2022.

Yleisten kirjastojen suunta 2021–2025. Yleisten kirjastojen neuvosto. 2021.

Lainsäädäntö

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)

Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998)

Laki yleisistä kirjastoista (1942/2016)

Perusopetuslaki (628/1998)

Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

Muut lähteet

Elinikäisen oppimisen avaintaidot. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/elinikaisen-oppimisen-avaintaidot>, luettu 31.5.2024.

Laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:4. Sosiaali- ja terveysministeriö. 2024.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165460/STM_2024_4_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 31.5.2024.

Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus. 2019.
<https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/varhaiskasvatuksen-laatu-arjessa-varhaiskasvatussuunnitelmien-toteutuminen-paivakodeissa-ja-perhepaivahoidossa-0>, luettu 31.5.2024.